

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1974/13
Karar Sayısı : 1974/20
Karar Günü : 21/5/1974

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Birinci Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU : 11.7.1973 günlü, 14591 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 26.6.1973 günlü, 1773 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun geçici 1. maddesinin Anayasanın 32.,136.,138. maddelerine aykırı olduğu yolundaki askeri savcılık iddiasını önce ciddi görmeyen mahkeme, bu iddianın ikinci kez ileri sürülmesi üzerine, ciddi olduğu kanısına vararak Anayasanın değişik 151. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

I-Olay :

a) “Milli Müdafaaya hıyanet” suçundan sanık bir kimse hakkında Birinci Ordu Askeri Savcılığının 1972/256-65 sayılı iddianamesi ve Askeri Ceza Kanununun 56/1/A. ve onun aracılığı ile Türk Ceza Kanununun 133/2. ve 12. maddeleri uyarınca cezalandırılması istemi ile açılıp Birinci Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemesinin 1973/36 esas sayısını alan kamu davasına ilişkin duruşmanın 5.9.1973 günlü, 26. oturumunda Askeri Savcı 1773 sayılı Kanunun geçici birinci maddesinin Anayasanın 32.,136.,138. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüş; mahkeme aykırılık iddiasını ciddi görmemiştir.

b) 1.10.1973 günlü oturumda Askeri Savcı esas üzerindeki düşüncesini söylemiş; karar için dosya incelenmek üzere duruşma 14.11.1973 gününe bırakılmıştır.

c) Daha sonra mahkemede görevli iki askeri hâkimden birisinin davadan çekilmesi, başka askeri hâkim de bulunmaması dolayısıyla mahkeme kurulu oluşmadığı için durum mahkeme kıdemli hâkimliğinin 14.11.1973 günlü yazısı ile saptanarak Askeri Yargıtaydan davanın nakli istenilmiştir.

ç) Askeri Yargıtay Birinci Dairesi, adı geçen mahkemeye bir askeri hâkim atanmış olduğunun Milli Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri Başkanlığının 8.12.1973 günlü yazısından anlaşıldığı ve şu durumda 353 sayılı Kanunun 29/3. maddesi koşulları gerçekleşmediği gerekçesi ve 4.2.1974 günlü, 974/18-16 sayılı ilâm ile istemin reddine ve dava dosyasının Birinci Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

d) Dosya Askeri Yargıtaydan geri geldikten sonra yapılan 12.4.1974 günlü duruşmada askeri savcı bu kez Askeri Yargıtay Daireler Kurulunun, benzer bir işte 1773 sayılı Kanunun geçici birinci maddesinin Anayasaya aykırılığı iddiasının ciddi görülmesi gerektiği yolunda verdiği 25.1.1974 günlü, 1974/8-3 sayılı bozma kararına dayanarak yeniden Anayasaya aykırılık iddiasında bulunmuş; bu karar ancak ilişkin bulunduğu davaya bakan Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesini bağlamakla birlikte mahkeme ayrı bir kanıda ise verdiği kararın mutlaka bu yönden bozulacağına açık olduğunu ileri sürerek Anayasaya aykırılık iddiasının ciddi görülmesini ve işin Anayasa Mahkemesine gönderilmesini istemiştir.

Esas Sayısı : 1974/13
Karar Sayısı : 1974/20

e) Mahkeme 1773 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin Anayasaya aykırı olduğu yolunda Askeri Savcılıkça ikinci kez ileri sürülen iddianın ciddi olduğu kanısına vararak işin Anayasa Mahkemesine gönderilmesine ve davanın, altı ayı geçmemek üzere geri bırakılmasına 12.4.1974 gününde karar vermiştir.

II- Mahkemenin gerekçesi özeti :

Mahkemenin kendisini Askeri Savcılığın 1773 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin Anayasaya aykırı olduğu yolundaki iddiasının ciddi olduğu kanısına götüren görüşünde dayandığı gerekçe özet olarak şöyledir:

Daha önce Anayasaya aykırılık iddiası; geçici 1. madde Anayasa değişikliğine rağmen mahkememizin davaya bakma görevini sürdürdüğü ve buna da tabii mahkeme ilkesini koyan Anayasanın 32. maddesi kaynaklık ettiği için, ciddi görülmemiştir.

Arada çıkan ve iki buçuk ay süren hukuki ve fiili imkânsızlık mahkememizin davaya bakmasını engellemiş ve bir bakıma bu süre içinde anayasal kaynakla bağlantı kesilmiştir. Bu durumda Birinci Ordu Askeri Mahkemesi kendisini artık görevli kabul etmezse görevi alacak mahkeme bulamayacaktır. Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi davaya bakamayacağı gibi geçici 1. madde uyarınca, suç 1773 sayılı Kanunun yürürlüğünden önce işlendiğinden, iş Devlet Güvenlik Mahkemelerinin de görevi dışında kalmaktadır. Şu durumda Anayasaya aykırılık iddiası artık ciddilik kazanmıştır. 1773 sayılı Kanunda Anayasaya aykırılık yoksa bile bir boşluk ve bu boşluk nedeniyle de görev kurallarında bir başka yönden Anayasaya aykırılık bulunabilir. Sözelimi geçici 1. madde ile tabii mahkeme ilkesi ihlâl edilmemek istenirken bir davanın mahkemesiz kalması sonucunu doğuracak bir boşluğun varlığı ve bunun da kamu düzenine dokunan yönü ile kuralı Anayasaya aykırı duruma düşürdüğü kanısına varılabilir.

Şu nedenlerle 1773 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin Anayasaya aykırı olduğu yolunda bu kez ileri sürülen iddia ciddi görülmüştür.

III-Yasa metinleri :

1-Anayasaya aykırılığı ileri sürülen Yasa kuralı :

26.6.1973 günlü, 1773 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Anayasaya aykırılığı ileri sürülen geçici 1. maddesi -5. Tertip Düstur, Cilt 12, İkinci Kitap, 2546. sayfadaki metne göre- şöyledir:

“Geçici madde 1- Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren işlenen ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görevine giren suçlar hakkında, bu Kanun hükümleri uygulanır.

2- Dayanılan Anayasa kuralları :

Anayasaya aykırılık iddiasını desteklemek üzere ileri sürülen Anayasa kuralları aşağıda yazılı olduğu gibidir:

“Değişik madde 32- Hiç kimse, kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Esas Sayısı : 1974/13
Karar Sayısı : 1974/20

Bir kimseyi kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkartma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.”

“Değişik madde 136/1,2,7-Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devlet güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur. Ancak, sıkıyönetim ve savaş haline ilişkin hükümler saklıdır.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluş ve işleyişi, görev ve yetkileri ve yargılama usulleri ile ilgili diğer hükümler kanunda gösterilir.”

“Değişik madde 138/1,2- Askeri Yargı, askeri mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, askeri kişilerin askeri olan suçları ile, bunların asker kişileri aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.

Askeri mahkemeler asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askeri suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askeri mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara bakmakla görevlidirler.”

IV- İlk İnceleme :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 30.4.1974 gününde Muhittin Taylan, Avni Givda, Kemal Berkem, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Abdullah Öner, Kâni Vrana, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftügil, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H.Boyacıoğlu'nun katılmaları ile yapılan ilk inceleme toplantısında saptanan durum şudur:

1-a) Mahkemenin, kendisini Anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına götürmüş görüşünü açıklayan kararı da göndermesi 22.4.1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 27. maddesinin birinci fıkrasının 2 sayılı bendi gereğidir. Ancak bu görüşün aykırılık iddiasının dayandığı gerekçe doğrultusunda olması gibi bir zorunluk söz konusu edilemeyeceği gibi daha önce bir aykırılık iddiasının ciddi görülmemesinin yeni bir iddianın ciddi görülmesine engel olamayacağı da ortadadır.

Olayda mahkeme, Askeri Savcılığın Anayasaya aykırılık iddiasının dayandığı gerekçeden değişik nedenler ileri sürerek iddianın ciddi olduğu kanısına varmış; ancak bu nedenleri de yeterince açıklayarak yukarıda sözü edilen kural gereğini yerine getirmiştir. Şu duruma göre dosyanın eksikliği yok sayılması gerekecektir.

Muhittin Gürün bu görüşe katılmamıştır.

b) Mahkemenin bakmakta olduğu davanın niteliğine göre itiraz konusu kural 1773 sayılı Kanunda yer almasaydı görevsizlik kararı vermesi gerekeceği için bunun eldeki işte uygulanacak bir yasa kuralı olduğu, şu nedenle de Anayasanın değişik 151. maddesi uyarınca itiraz konusu yapılabileceği görülmüştür.

Esas Sayısı : 1974/13
Karar Sayısı : 1974/20

2- Böylece;

Dosyanın eksiki bulunmadığı sonucuna varıldığından Anayasanın değişik 151. ve 44 sayılı Kanununun 27. maddelerine uygunluğu saptanan işin esasının incelenmesine Muhittin Gürün'ün karşıoyu ve oyçokluğu ile 30.4.1974 gününde karar verilmiştir.

V-Esasın incelenmesi :

İtirazın esasına ilişkin rapor, Birinci Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemesinin 18.4.1974 günlü, 1974/463-463 sayılı yazısına bağlı olarak gelen 12.4.1974 günlü, aynı sayılı gerekçeli karar ve ekleri, iptali istenen Yasa kuralı, dayandırılan Anayasa kuralları, bunlara ilişkin gerekçeler ve başka yasama belgeleri, konu ile ilişkisi bulunan 1974/8 esas sayılı dosya ve öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

26.6.1973 günlü, 1773 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun geçici 1. maddesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline 21.5.1974 gününde 1974/8-19 sayı ile karar verildiği görüldüğünden, konuyu yeniden ele alınmasına ve karara bağlanmasına yer olmamak gerekir.

IV-Sonuç :

1773 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline 21.5.1974 gününde 1974/8-19 sayı ile karar verildiğinden konunun yeniden ele alınmasına ve karara bağlanmasına yer olmadığına,

21.05.1974 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Muhittin TAYLAN	Avni GİVDA	Kemal BERKEM
Üye	Üye	Üye
Şahap ARIÇ	Ahmet AKAR	Halit ZARBUN
Üye	Üye	Üye
Ziya ÖNEL	Abdullah ÜNER	Kâni VRANA

Esas Sayısı : 1974/13
Karar Sayısı : 1974/20

Üye

Ahmet KOÇAK

Üye

Muhittin GÜRÜN

Üye

Lütfi ÖMERBAŞ

Karşıoy yazısı ektedir.

Üye

Şevket MÜFTÜGİL

Üye

Nihat
O.AKÇAKAYALIOĞLU

Üye

Ahmet H.BOYACIOĞLU

KARŞIOY YAZISI

Yukarıki kararın (1-Olay) bölümünde de açıklandığı gibi 1. Ordu Askeri Mahkemesi, 5.9.1973 günlü 26. Oturumunda, 1773 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin Anayasaya aykırı olduğunu ileri süren Savcılık görüşünü ciddi görmeyerek Anayasa Mahkemesine itirazda bulunma isteğini red etmiştir. Daha sonraki bir oturumda da Savcı esas hakkındaki düşüncesini söylemiş ve karar için dosya incelenmek üzere duruşma bir başka güne ertelenmiştir.

Dava bu safhada iken hâkimlerden birisinin çekilmesi üzerine mahkeme kurulu oluşamaz duruma geldiğinden Askeri Yargıtaydan davanın başka mahkemeye nakli istenmiştir.

Askeri Yargıtay, Mahkemeye bu arada yeni atanma yapıldığını tesbit ederek isteği red etmiş ve davaya yine aynı mahkeme devam olunması zorunluğu doğmuştur.

Bundan sonraki oturumda savcı Anayasaya aykırılık iddiasını yenilemiştir. Bu iddia üzerine 1. Ordu Askeri Mahkemesince verilen ve dosya içinde bulunan 12.4.1974 günlü karar ile, söz konusu geçici 1. maddenin Anayasaya aykırı olmadığı, aksine bu hükmün tabii hâkim kuralının bir gereği bulunduğu görüşü savunulmakla beraber bu olayda Mahkemenin bir ara kurulamaz hale geldiği ele alınarak bu durumda Savcılık iddiasının ciddi görüldüğü beyan edilmek suretiyle itiraz yoluna başvurulmuştur.

Karardan anlaşıldığına göre Mahkeme, söz konusu geçici 1. maddenin Anayasaya aykırı olmadığı görüşünü bu kararı verdiği tarihte dahi muhafaza etmektedir.

Bir mahkemenin, üyeliklerin boşalması, davadan çekilme, nakil ve tayin gibi sebeplerle zaman zaman oturum yapamaz hale gelmesinin, bu gibi hallerin idarece anında karşılanamamasından ileri gelen bir durum olduğunda kuşku yoktur. Bu olayda mahkemenin bir ara oturum yapamaz hale gelmiş olması da, aynı nedenlerden doğmuş olup bu durumun meydana gelmesinde, söz konusu geçici 1. madde hükmünün hiçbir etkisi yoktur. Yani

Esas Sayısı : 1974/13
Karar Sayısı : 1974/20

mahkemenin bu davaya ilişkin oturumlarına bir ara fasıla verme zorunluğunda kalması, geçici 1. madde hükmünün bir sonucu olmayıp tamamen bu hüküm dışında, idari ve şahsi sebeplerden meydana gelen ve her mahkemede her zaman olabilecek nitelikte olağan bir olaydır. Esasen 1. Ordu Askeri Mahkemesinin kararında da bu duruma geçici 1. madde hükmünün sebep olduğu hakkında her hangi bir görüş ve iddia ileri sürülmemiş, bu durum ile madde hükmü arasında bir ilinti kurulmamıştır.

Halbuki gerek Anayasanın 151. gerekse Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki 44 sayılı kanunun 27. maddelerine göre bir mahkemenin itiraz yoluna başvurabilmesi için, Anayasaya aykırılığı ileri sürülen hüküm hakkındaki iddianın ne bakımdan ciddi bulunduğunu açıklayan görüşünü kararında belirtmesi gerekmektedir. Yani ileri sürülen iddialar sonucunda, söz konusu olan kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı hakkında, Mahkemece de ciddi şüphe ve tereddütlerin meydana gelmesi ve bu suretle Anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olduğuna mahkemece de kanaat getirilerek bu kanaatı getirilerek buluşturan görüşün kararda açıklanması zorunlu bulunmaktadır.

Yoksa bu dosyada olduğu gibi, bir taraftan söz konusu edilen kanun hükmünün Anayasaya aykırı olmadığı mahkeme kararında savunulurken öteyandan hüküm ile hiç ilgisi olmayan bir fiili duruma dayanarak iddianın ciddi olduğu kanısına varıldığından bahisle itiraz yoluna başvurulması Anayasanın ve 44 sayılı kanunun yukarıda değinilen hükümlerine uygun sayılamaz.

Bu nedenlerle Anayasanın 151. ve 44 sayılı kanunun 27/2. maddelerine uygun bulunmayan itirazın reddine karar verilmesi gerektiğinden Mahkememizin yukarıki kararının konuya ilişkin bölümün karşıyım.

Üye

Muhittin
GÜRÜN